

LA CERTIFICACIÓ DE PLANTERS D'OLIVERA A CATALUNYA

CARLES FOLCH I CASTELL;¹ JOAN TOUS I MARTÍ²

¹ SERVEI DE PRODUCCIÓ AGRÍCOLA, DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, ALIMENTACIÓ I ACCIÓ RURAL

² INSTITUT DE RECERCA I TECNOLOGIA AGROALIMENTÀRIES, MAS DEL BOVER

cfolchcastell@gencat.cat; joan.tous@irta.cat

Resum

Catalunya ha estat impulsora de la normativa legal que regula la certificació de planters d'olivera a l'Estat espanyol (Reial decret 1678/1999). Tant des de l'Administració catalana (Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural [DAR] i l'Institut de Recerca i Tecnologia Alimentària [IRTA]) com des del sector privat (Agromillora Catalana, SA), s'han posat els fonaments perquè els planters catalans i espanyols disposin de material vegetal de qualitat de les principals varietats d'olivera cultivades.

Descriurem el procés de control i certificació del material vegetal d'olivera. Explicarem què s'ha fet per posar el material a disposició dels planters, quins són els controls oficials que es fan i els requisits dels planters per a certificar el material vegetal d'olivera (plantes mare, traçabilitat del procés, etc.). Finalment mostrarem les dades de producció de plançons dels darrers anys.

1. Introducció

El Reial decret 1678/1999, de 29 d'octubre, és la normativa oficial que regula la certificació del material vegetal d'olivera. Aquest Reial decret és una modificació del Reial decret 929/1995, de 9 de juny, pel qual s'estableix el Reglament de control i certificació de planters de fruiters.

L'any 1995 es va establir el Reglament tècnic de control i certificació de planters de fruiters, que no recollia les normes específiques de certificació dels planters d'olivera. A partir de 1997, a causa del fort increment de la demanda que va començar a experimentar el planter d'olivera, juntament amb l'interès de l'IRTA per oferir materials amb garanties al sector i l'aposta d'Agromillora Catalana, SA, per la producció de planters d'olivera de qualitat, des del DAR, l'Oficina Espanyola de Varietats Vegetals (OEVV) i altres comunitats autònomes, es va veure necessari establir unes normes de certificació com ja existien en fruiters i cítrics. Aquestes normes van entrar en vigor l'any 1999.

Davant l'interès comercial que en aquells moments hi havia per a disposar de material vegetal d'olivera amb garanties, l'IRTA va donar a conèixer els treballs de selecció de diferents clons de la varietat arbequina, iniciats l'any 1987, i que van donar com a resultat l'elecció del clon IRTA-i-18® com el més interessant per a posar a disposició del sector productor (Tous *et al.*, 1999).

Amb aquest clon d'arbequina, l'IRTA va engegar una campanya informativa de difusió del procés de selecció i de les seves característiques, a la vegada que donava publicitat dels planteristes que havien signat el contracte i disposaven de l'autorització de l'IRTA per a la seva producció i comercialització.

Mentre s'esperava la publicació de les normes que havien de permetre la certificació de material vegetal d'olivera, l'IRTA va optar per la distribució a partir del cap de clon, de material de la varietat arbequina IRTA-i-18®, a tots els planteristes que ho demanessin, prèvia subscripció d'un contracte de multiplicació. Aquest lliurament de material es va fer amb control i acta del DARP - Secció de Control i Seguiment del Material Vegetal. En total es van lliurar entre 1998 i 1999 més de 5.500 plantes a dotze planteristes d'arreu de l'Estat. La categoria d'aquest material quedava condicionada a la publicació de les normes de certificació. Posteriorment, quan es va publicar el Decret 1678/1999, es va oferir material base de l'esmentat clon i d'altres varietats d'olivera, i destaquen entre d'altres: arboçana i-43, picual i-3, hojiblanca i-35, manzanilla de Sevilla i-22, empeltre i-12, koroneiki i-38, frantoio i-4 i leccino i-5.

L'objectiu final d'aquell treball era arribar a posar a l'abast dels planteristes d'olivera material vegetal amb garanties de sanitat i autenticitat varietal de diferents varietats, a partir de les col·leccions que l'IRTA té a Mas del Bover (Constantí, Tarragona) i que formen part de diferents programes d'investigació.

2. La certificació del material vegetal

La certificació de planters d'olivera és el control i seguiment de la producció dels planteristes, que fa l'Administració, seguint unes normes (lleis, directiva, reglaments) establerts. L'objectiu és garantir l'autenticitat varietal i l'estat sanitari de la planta que es posa al mercat a disposició dels pagesos.

En la taula 1 s'indica la producció total de planter de diferents varietats d'olivera a Catalunya, i en destaca la quantitat elevada de plançons d'arbequina, més de disset milions durant el període 2000-2006, un 58 % dels quals corresponen al clon IRTA-i-18®. Des de l'any 2002 s'han certificat 2.439.826 plançons d'olivera, un 86 % dels quals són arbequina IRTA-i-18®.

Convé tenir present que la producció de planters d'olivera es fa per multiplicació vegetativa del material vegetal: a partir d'una planta i per estacatge herbaci semillenyós, totes les noves plantes arrelades que es produeixen són idèntiques.

El procés de certificació ha de garantir aquestes preguntes (figura 1):

- Què multipliquem?
- Com ho multipliquem?
- Com ho identifiquem?

Primer hem d'escollir el cap de clon que hem d'identificar (què multipliquem?), per la qual cosa hi ha el Registre de varietats comercials, on per cada varietat hi ha una descripció morfològica dels caràcters identificatius (port, fulles, flors, fruits, etc.). També s'ha d'assegurar l'estat sanitari i per això s'han establert quins són els organismes nocius que cal controlar (taula 2) i assegurar que no es troben presents en el cap de clon, per mitjà d'anàlisis serològiques, biològiques i PCR.

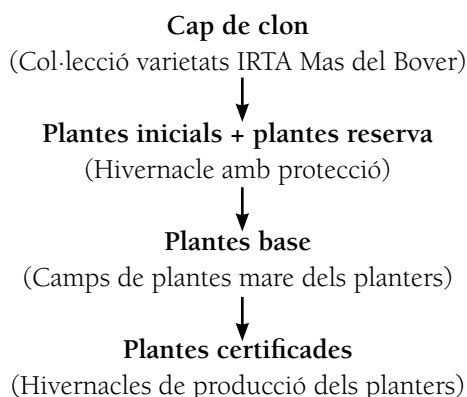

Figura 1. Esquema del procés de certificació d'olivera dut a terme a Catalunya.

Taula 1. Dades de producció de planters d'olivera a Catalunya (període 2000-2006)

Varietats	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Arbequina	991.055	1.273.222	1.460.270	2.022.695	3.230.522	4.376.112	4.205.687	17.559.563
Arboçana	90.019	53.517	39.520	115.933	75.013	89.101	215.943	679.046
Picual	11.020	19.967	47.680	54.600	2.200	46.639	121.240	303.346
Koroneiki	20.023	—	—	39.515	4.400	126.782	108.308	299.028
Olivera (sense determinar)	15.260	5.000	52.000	58.750	300	11.000	12.000	154.310
Frantoio	14.280	—	—	52.300	20.760	19.299	9.911	116.550
Empeltre	12.176	8.397	18.390	4.300	3.635	23.283	19.665	89.846
Manzanilla	24.720	26.908	2.525	19.600	4.320	900	1.586	80.559
Hojiblanca	—	120	18.240	26.900	3.630	5.000	26.161	80.051
Villalonga	2.000	550	6.750	8.000	—	1.000	—	18.300
Blanqueta	—	—	—	1.500	—	—	7.900	9.400
Cornicabra	—	—	—	—	—	1.459	3.000	4.459
Sevillanca, serrana d'Espadán	—	—	—	—	—	—	4.000	4.000
Gordal sevillana	—	890	—	—	—	—	—	890
Total	1.180.553	1.388.571	1.645.375	2.404.093	3.344.780	4.700.575	4.735.401	19.399.348

Taula 2. Organismes nocius a controlar en els plançons d'olivera

Insectes, àcars i nematodes en totes les fases de desenvolupament	— <i>Euzophera pinguis</i> — <i>Meloidogyne</i> spp. — <i>Salssetia oleae</i>
Bacteris	— <i>Pseudomonas syringae</i> pv. <i>savastanoi</i>
Fongs	— <i>Verticillium dahliae</i>
Virus i organismes similars	— <i>ArMV</i> : mosaic de l'àrabis — <i>CLRV</i> : enrotllat de la prunera — <i>CMV</i> : mosaic del cogombre — <i>SLRV</i> : virus latent de les taques anul·lars de la maduixa

El segon pas és establir el procés de producció (com ho multipliquem?) S'indiquen les condicions i els requisits de les plantes mare (inicials, reserva i base), l'origen, l'estacatge, el trasplantament i els aïllaments, així com les comunicacions a fer a l'organisme de control per al seguiment i la identificació de la producció.

Finalment hi ha el reconeixement de les plantes (com ho identifiquem?) S'estableixen les normes de com han de ser les etiquetes que s'han de fer servir per a identificar les plantes, i com s'ha de fer el procés d'etiquetatge i el control oficial. Aquestes etiquetes són oficials, numerades i de color blau (figura 2).

Figura 2. Plançó d'olivera amb etiqueta certificada.

3. Procés de certificació

El procés de certificació comença en l'elecció del cap de clon. Aquest serà el resultat d'un treball de selecció segons els criteris de productivitat i de la qualitat de la producció, portat a terme per qualsevol persona especialitzada en el tema i que compti amb recursos materials i tècnics per a fer-ho. Al cap de clon triat, caldrà fer-li els controls d'autenticitat varietal i de l'estat sanitari corresponents, a fi de comprovar que coincideix amb la varietat descrita al Registre de varietats comercials i que no es detecta cap dels organismes nocius indicats a la taula 2.

En cas de tractar-se d'una nova varietat, caldrà fer la tramitació de la sol·licitud d'inscripció al Registre de varietats comercials, i aportar les plantes necessàries al centre oficial encarregat de fer els treballs de descripció de les noves varietats. Això mateix s'haurà de fer si també es vol disposar del títol d'obtenció vegetal.

Un cop fetes les comprovacions al cap de clon, s'obtenen les plantes inicials i de reserva per multiplicació vegetativa i sota control oficial. Aquestes noves plantes s'han de disposar aïllades de les altres plantes d'olivera per a evitar contaminacions.

A partir de les plantes inicials, també sota control oficial, després de fer una nova comprovació varietal i sanitària i per multiplicació vegetativa s'obtindran les plantes base, que produiran les estaquetes amb les quals es faran les plantes d'olivera certificades per a comercialitzar. Les plantes base es controlaran al llarg de la seva vida, per comprovar que mantenen un estat sanitari correcte per mitjà d'anàlisis serològiques, biològiques i de PCR.

Un cop el planterista estableix les seves plantes base, cal sol·licitar al DAR el control per a la producció de planta d'olivera certificada. El DAR comprovarà l'origen del material utilitzat i que la parcel·la compleix els requisits d'aïllament que marca el reglament de control i certificació.

A partir que el planterista comença el procés d'estacatge, ha de comunicar el nombre d'estaquetes que produeix cada dia, que estaran sempre correctament identificades i localitzables. També ha de comunicar el nombre d'estaquetes arrelades que cada dia trasplanti. Els tècnics del DAR fan controls periòdics durant tot el procés de producció. Aquests controls consisteixen a comprovar la traçabilitat amb les dades comunicades, la identitat varietal i la no-presència d'organismes nocius (taula 2).

Abans de comercialitzar les plantes cal etiquetar-les, individualment o en caixes, amb etiquetes oficials. Aquestes etiquetes són de color blau i numerades. La numeració, l'assigna el DAR a cada planter segons les sol·licituds d'etiquetes que presenten els planters i les plantes que el DAR ha controlat. Un cop etiquetades les plantes, s'aixeca una acta de pre-cintatge per deixar constància de les numeracions utilitzades per a cada partida de plantes.

Bibliografia

«Reial decret 929/1995, de 9 de juny, pel qual s'aprova el Reglament tècnic de control i certificació de planters de fruiters» [en línia], BOE, de 14 de juny, <<http://www.boe.es/boe/dias/1995/06/14/pdfs/A17713-17735.pdf>> [Consulta: 8 juny 2007].

«Reial decret 1678/1999, de 29 d'octubre, pel qual es modifica el Reial decret 929/1995, de 9 de juny, pel qual s'aprova el Reglament tècnic de control i

certificació de planters de fruiters» [en línia], BOE, de 18 de novembre, <<http://www.boe.es/boe/dias/1999/11/18/pdfs/A40077-40079.pdf>> [Consulta: 8 juny 2007].

TOUS, J.; ROMERO, A.; PLANA, J. (1999), «'IRTA-i-18', clon de la varietat de olivo 'Arbequina'», *Olivae*, núm. 77 (6), p. 50-52.